

BOSNA-HERSEK'TEKİ KÜLTÜR, BİLİM VE EĞİTİM ÜZERİNDEKİ OSMANLI ETKİSİ: MEVCUT DURUM

Osmanlıların Balkanlarda çok büyük bir rolü var. Bosna Hersek'te Osmanlıların çok büyük mirası da var. Bu mirasın orada kalabilmesi için, bir sürü faaliyetler olması gerekiyor. Bu faaliyetler sadece bina değil; ekonomik, siyasi, kültürel vesaire şeyler lazım.

Sayın Başkan, hanımefendiler, beyefendiler; sizi selamlıyorum.

Tabii ki, vakıflar dediğimiz zaman çok geniş bir konudur, Peygamber Efendimiz'den günümüze kadar gelen bir meseledir. Bizim ömrümüz de yetmez; ama bunun üzerinde çalışıyoruz ve çalışacağız. Tabii, yorulduk artık, sonuna doğru geldik. Çok bilgiler de aldık, çok da faydalandık. Sizi Bosna'nın içinde çok olmasa da bile gezdireceğim. Çünkü vakıf dediğimiz zaman, sadece bina değil; vakıf dediğimiz zaman, bunun içinde kitap da olur, kitabın içindeki olan şeyler de olur ve diğer şeyler. Bugün vakıf dediğimiz zaman, ya araziye bakarız, ya binaya bakarız. O bina içinde olan şeyler nerede, o güzel hatlar, o güzel çiniler, o güzel kalem işleri ve diğer şeyler nerede? Bugüne kadar hiç kimse konuşmadı, ama bunu da göz önüne almamız lazım ve incelememiz lazım. Bildiğim kadarıyla -tabii ki, tarihçiler daha iyi bilecekler bunu- vakfın geliri sadece binayı yapmak için değil; binada olan restorasyon olsun, yenileme işi veya onun gibi işler için bir miktar parayı muhakkak ayırıyor.

Osmanlıların Balkanlar'da çok büyük bir rolü var. Bosna Hersek'te Osmanlıların çok büyük mirası da var. Bu mirasın orada kalabilmesi için, bir sürü faaliyetler olması gerekiyor. Bu faaliyetler sadece bina değil; ekonomik, siyasi, kültürel vesaire şeyler, lazım.

Sadece Osmanlılar değil, Bosnalılar da Osmanlılar, Boşnaklar da bunu yapmışlar. Bu ikisini bir araya getirmemiz lazım. Sadece Osmanlılar dersek, belki de yanlış bir şey yapabiliriz; yani Osmanlılarla beraber oradaki halkıydı. Çünkü Bosnalıların bir şeyi var, vakfa böyle bir meyil

* Saraybosna (Sarajevo) Üniversitesi - BOSNA -HERSEK.

var; eğer hiç kimseye bir şey bırakamıyorsa, fazla malı varsa, vakfetmek istiyor. Bunu bugün de yaşıyoruz.

Dini, ticari, eğitim, askeri vesaire binaları var burada. Gördüğümüz kadarıyla cami, mescit 1182. Tekke, dergah, zaviye 75. Benim bildiğim kadarıyla 100'e kadar çıkmıştır. Ama zaman içinde bazıları yıkılmış, harabe olmuş. Han, bedesten, kervansaraylar, kaleler, kuleler, eğitim, medrese, mektep, kütüphane vesaire şeyler, bunlar zaten burada yayınlanacağı için, üzerinde fazla durmayacağım.

Sosyal binalar 322, bir de sivil binalar 3 bin 560 bina. Az bir rakam değil. Bina dediğimiz zaman, binanın etrafında toprak düşünelim. Gazi Hüsrev Bey, sadece kendi vakfı için -yanlış bir şey söylediysem eğer, lütfen beni düzeltin- 125 bin dönüm vakfediyor. Büyük bir arazi, büyük bir topraktır. Tabii, Osmanlılarla beraber başlıyor oradaki gelişmeler, sokaklar, insanların yaşadıkları şeyler, şehrin gelişmesi, ondan sonra Saraybosna'nın başlangıç noktası veya tam gelişmesi. Saraybosna, zaten bir dergahın üzerine kuruluyor. Bunu rahatça söyleyebiliriz. Bu dergah, yani zaviye dediğimiz Mevlevihane. Oradan başlayarak şehir gelişmeye başlıyor aşağıya doğru.

Bu, şu andaki durumu. Bu, 1957'de yıkılmıştır. Şu anda bu şekilde duruyor. İnşallah yapılır.

Tabii ki, Gazi Hüsrev Bey Camii herkesin bildiği bir cami.

Hazreti Hanikâh Dergahı var. Eski durumu bu. Bu, savaştan sonra yenilenmiş veya restore edilmiş olan durumu. Şu anda kültür merkezi olarak da kullanılmaktadır. Hanikâh dediğimiz zaman, bir okul. Zaten bu medrese, medresenin yanında hemen hanikâh oluyor.

Evet, Ali Paşa Camii. Şu anda restore ediliyor. Kubbeye kadar gelmiştir.

Bosna'da kitap sanatı çok yaygındır. Sadece cilt olarak kitapları yapmak için, hâlâ mevcut olan iki tane caddemiz var; Büyük Mücellitler ve Küçük Mücellitler, şu anda isimleri hâlâ öyle geçiyor. Ama maalesef, bu sanat neredeyse orada da yok olmuştur, yani yapanlar yok. Tabii ki, oradan da bazı örnekler aldım, cilt örneği. Bunun içinde birkaç tane 16. yüzyıla ait olan bir Kuran'ı Kerim, şu anda Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde bulunmaktadır. Kendisi de zaten vakıftır. Bütün bu kitapların üzerine vakıf olarak yazılı var.

Hat sanatı da aynı şekilde. Nasıl evlerin içinde, aynı şekilde binaların içinde bulunmaktadır. Bugün maalesef, yeni yapılmış olan camilere pek konulmuyor. Bunun üzerine çok konuşabiliriz. Bunun gibi bu tür eserlerin hepsi Bosna'da olan eserlerdir.

Bildiğiniz gibi, Bosna Hersek, bu son zamanlarda savaş geçirmiştir. Bu savaş esnasında kaç tane cami, medrese, mektep ve diğer vakıf binaları yıkılmış veya kısmen yıkılmış olan eserler. Burada da rakamlar bellidir.

Bibliyografya

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, **Bosna-Hersek ile ilgili Arşiv Belgeleri(1515-1919)**, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın No:7, Ankara, 1992, s.24.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a.g.e., s.8.

Branislav Djurdjev, **Bosna-Hersek**, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, c.6, İstanbul, 1992. s.298.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a.g.e., s.18.

Branislav Djurdjev, a.g.m., s.298.

Branislav Djurdjev, a.g.m., s.299.

Mehmet İbrahim, **Gazi Hüsrev Bey Külliyesi ve Bosna-Hersek'teki Son Durumu**, X. Vakıf Haftası, Ankara, 1993, s.187.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a.g.e., s.8.

Türk Ansiklopedisi, **Bosna-Hersek**, İstanbul, 1952, s.360.

Halil İnal, **Bosna'da Tanzimat'ın Tatbikatına Ait Vesikalar**, Tarih Vesikaları, Maarif Matb., Ankara, 1942, s.2.

Ana Britanica, **Bosna-Hersek**, C.4., İstanbul, 1986, s.461.

İslâm Ansiklopedisi, a.g.m., s.735.

İslâm Ansiklopedisi, a.g.m., s.734.

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a.g.e., s.25, 26.

Ekrem Hakkı, Ayverdi, **Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri**, Yugoslavya c.II-III., İstanbul, 1981, s.V.

Ekrem Hakkı, Ayverdi, a.g.e., s.V.

İslâm Ansiklopedisi, a.g.m., s.734.

Yeni Türk Ansiklopedisi, **Saraybosna**, c.II., İstanbul, 1985, s.429.

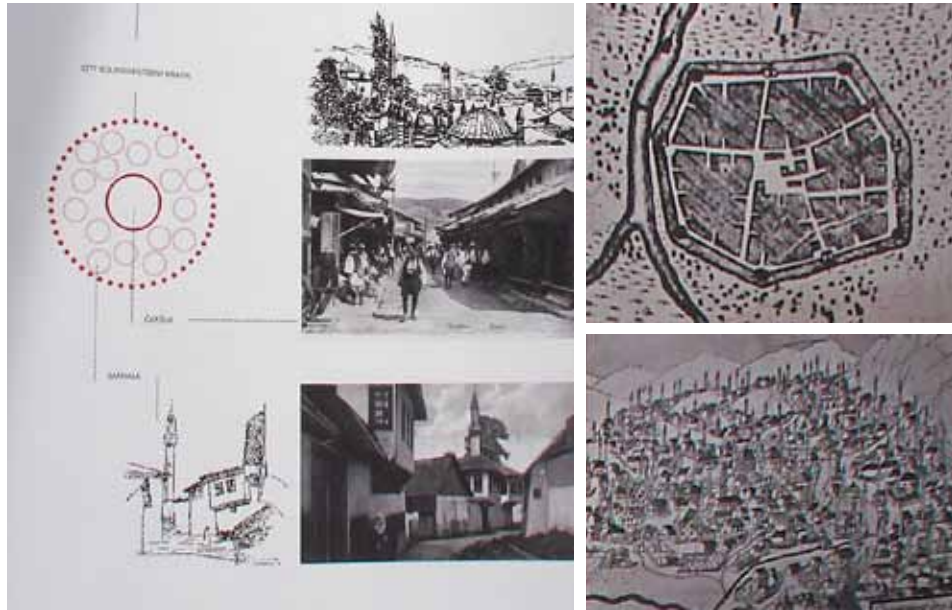
İslâm Ansiklopedisi, a.g.m., s.736.

Mustafa İsen, **Edebiyat Tarihimizde Bağdat**, Yedi İklim Dergisi, II., İstanbul, 1996, s.76.

Bosna-Hersek'teki Osmanlı yapıları

Cami-Mescit	1182
Tekke	75
Türbe	135
	1392
Han	622
Bedesten	2
Arasta	4
Kervansaray	8
	636
Medrese	76
Mektep	874
Darulkurra	2
Ruşdiye	2
Kütüphane	6
	960
Askeri	
Kale	64
Kule-Ocak	135
	199
Sosyal	
İmaret	9
Hamam	45
Çeşme	146
Köprü	221

Saraybosnanın doğuşu ve gelişmesi

Mevlevi tekkesi (zaviyesi)

1924. - 1950

1461

Gazi Husrev-Bey camisi

1530-31

Halveti hanikahı

1998

1531

Medrese-i Selcukiye (Kurşumlu)

1998

1537-38

Gazi Husrev-Bey bezistanı

1540

Ali Paşa cami

1561

Ferhat-paşa camisi (Banja Luka)

1993 - 2001

1579

Cilt sanatı

Mucelit caddesi ve sokağı

Kubur

Cilt örneği

Kuran-i Kerim (Gazi Hurev-bey Kütüphanesi)

16. yüzyıl

Kuran-i Kerim (Gazi Husrev-Bey Kütüphanesi)

1849

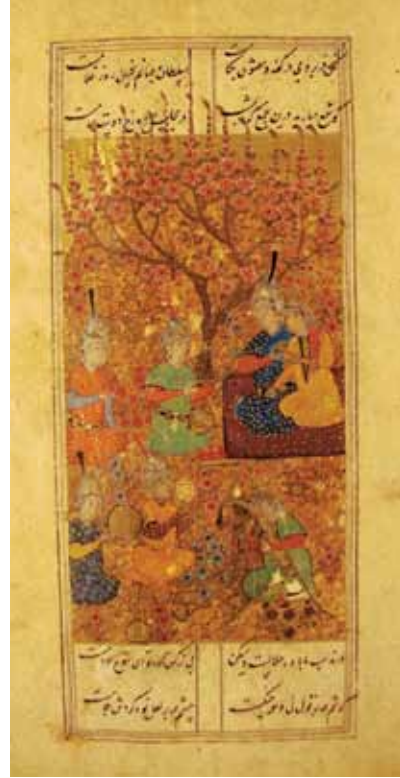
Hattatı: Dagistani

Hat sanatı

Ali Şerif – Kadiri (Bosnevi)

Minyatur ve ebru sanatı

1992-1995 Yıkılmış binalar

	Cami	Mecid	Mekteb	Diğer vakıf binalar
	1144	557		
Yıkılmış	614	218	14	447
Kısmen Yıkılmış	307	41	18	160